

УДК 727.1

Олійник Олена Павлівна¹, к. арх., доц., с.н.с.
Верес Марія Костянтинівна²

Національний авіаційний університет, Україна, м. Київ
E-mail: archiprestig@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ПРО АТРИБУЦІЮ БУДІВЕЛЬ С. ГЕРМАНІВКА

Анотація: У статті виконаний аналіз історико-культурної спадщини с. Германівка, встановлено авторство архітектора В.М.Ніколаєва в контексті дослідження особливостей творчого почерку зодчого. Розглянуті загальні концепції стилів, які використовував В.М.Ніколаєв.

Ключові слова: архітектор В.М. Ніколаєв, Германівка, двокласне училище, богадільня, декоративне оформлення, фасади.

Постановка проблеми. Архітектурна спадщина України і донині лишається недостатньо вивченою, нагальними лишаються питання щодо історичної достовірності та дослідження творчості видатних українських архітекторів початку ХІХ сторіччя. Навіть роботи одного з найвидатніших зодчих Києва – В.М.Ніколаєва – ще не повністю атрибутовані.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про творчість В. Ніколаєва є чимало статей у періодиці та у ґрунтовних працях по Києву. Це, зокрема, праці В.Ясєвича [1], Б.Єрофалова-Пилипчака [2], О.Сіткарьової [3], С.Кілессо [4], В.Керекеша, М.Кальницького [5], та інших. Проте певні особливості творчої спадщини В.Ніколаєва залишаються поза увагою авторів.

Формування цілей статті. Мета статті – встановлення можливого авторства зодчого В.Ніколаєва в проектуванні будівель с. Германівка шляхом порівняльного аналізу його творчого методу. Для цього було поставлено наступні завдання: аналіз та дослідження будівель с. Германівка; аналіз фактів

¹ © Олійник О.П.

² © Верес М.К.

біографії архітектора В.М.Ніколаєва; стильовий аналіз споруд, побудованих за проектами архітектора; визначення особливостей його творчості.

Основна частина. Архітектор Володимир Миколайович Ніколаєв (1847–1911) був київським міським та єпархіальним архітектором Києво-Печерської Лаври, гласним міської думи та членом міської управи, головою архітектурного відділу Київської Імператорської руської технічної спілки, одним із засновників та директором Київського художнього училища, автором багатьох публікацій з питань архітектури, реставрації та архітектурного законодавства. Він проектував будівлі не лише в Києві, а й за його межами [1].

За його проектами побудовано багато церков та супутніх споруд, таких, як богадільні, сирітські притулки, учбові заклади, заклади громадського вжитку, в тому числі він розробляв типові проекти цих споруд [6]. В Києві і за його межами загалом збереглося близько 150 храмів, громадських та житлових будинків, зведених архітектором Ніколаєвим – це найбільший творчий спадок серед усіх архітекторів. Серед них – комплекс лікарні для чорноробів на Кадетському шосе (тепер вул. В. Чорновола), 28/1, (1892–1893), Олександрівській дитячий притулок з домовою церквою на розі вул. Білоруської і Якіра (1899–1900), притулок для вдов на вул. Покровській, 1 (1892), корпуси Єврейської лікарні на вул. Багговутівській, 1 (1884–1896), флігель колегії Галагана на вул. Фундуклеївській (тепер вул. Богдана Хмельницького), 9 (1885), лікарня очних хвороб Попових на вул. Микільській (тепер вул. Івана Мазепи), 10а (1885–1887), комплекс Дегтерьовської богадільні (1900–1904), та інші.

Дослідники виділяють два основних стилі, в яких працював архітектор – це візантійський та російський архітектурні стилі. Основними стилетворчими елементами яких є колонні опори, підкреслена симетричність і монументальність споруд (рис.1). Характерним був також т.зв. стиль «київського ренесансу» - будинок на вул.В. Житомирська, 38.

Рис. 1. Брама колишнього казенного винного складу на Деміївці. 1897.

Відомо, що В.М.Ніколаєв розробив проект двокласного училища, яке було побудовано в містечку Германівка 20 лютого 1883 р. за допомогою поміщиці Любові Іванівні Лупші, але жителі громади виступили з клопотанням про відкриття початкового народного училища [7]. Поміщиця Л.І.Лупша протягом довгих років допомагала та підтримувала фінансово освітній процес в містечку Грманівка, щорічно виділяючи кошти з особистого бюджету. В 1909 році було збудоване нове приміщення двокласного училища (рис.2), очевидно, теж за проектом В.М.Ніколаєва, оскільки Л.І.Лупша була давньою знайомою великого зодчого, про що свідчать спогади мешканців містечка [8]. В декоративному оформленні фасадів двокласного училища та богадільні в селі Германівка помітно яскравий почерк архітектора В.М.Ніколаєва та стилістику, подібну до робіт архітектора. На фасадах Германівських споруд в елементах декоративного оформлення фасадів зустрічається літера «Н», як авторський підпис та прямий доказ авторства архітектора В.М.Ніколаєва (рис. 3).

Рис. 2. Двокласне училище (гімназія) 1909 р. в с. Германівка.

Рис.3. Літера «Н» на фасадах богадільні та двокласного училища

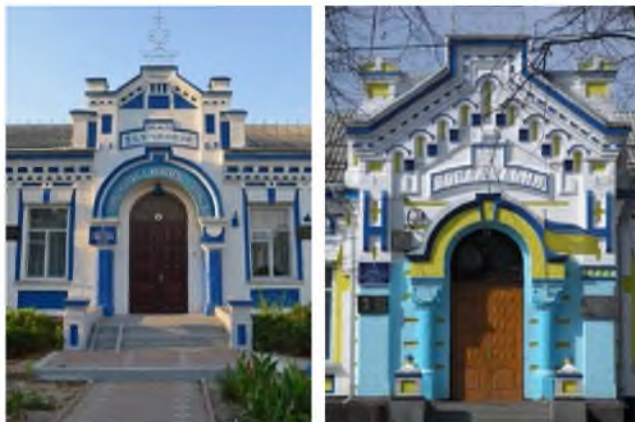

Рис. 4. Фрагменти фасадів двокласного училища та богадільні.

Рис.5. Богадільня 1907 – 1908 рр. в с. Германівка.

Зі спогадів І.К.Войтенка [8] прослідковується, що до революції містечко Германівка було розвиненим та заможним, оскільки його підтримували такі меценати, як Лупша Л.І., Нікольська Н.І та подружжя поміщиків Севрюків, що вклали кошти в будівництво богадільні в Германівці. Очевидно, що проект богадільні на 50 жінок в 1907 – 1908 рр. розробляв також В.Ніколаєв, творчу манеру якого помітно в деталях фасаду (рис. 4). В цьому закладі планувалися утримуватися особи із сімей благородного походження. На фасаді споруди цеглою була викладена вивіска: «Богадільня імені І.П. та І.М. Севрюк». На утримання проживаючих в богадільні поміщики Севрюки

внесли значну суму грошей, відсотків від якої вистачало на всі витрати закладу. Богадільню поміщики Севрюки передали до Благодійного відділу губернського земства [8] (рис. 5).

До цього часу історикам та науковцям було невідомо, за яких причин архітектор В.М.Ніколаєв працював в містечку Германівка, але тепер можна стверджувати, що саме його дружба з поміщиками Севрюками стала підґрунтям для проектування.

В 1919 році, коли з'явилася загроза знищення будівлі богадільні, за численними проханнями І.К.Войтенка богадільню з містечка Германівка перемістили до Києва в Дегтярівську богадільню, яка також була спроектована архітектором Ніколаєвим, що можна вважати ще одним свідченням його авторства.

Висновки. На основі розгляду проектів архітектора В.М. Ніколаєва та архівних даних можна стверджувати, що двокласне училище та богадільня в селі Германівка були побудовані за проектами В.М.Ніколаєва.

Саме візантійський стиль церковних споруд, характерний для В.Ніколаєва, виконував роль смислового акценту, містка, що нагадував про славетну добу Київської Русі і формував історичний образ Києва XIX ст. Через архітектурні алюзії зодчих XIX ст., і в першу чергу, В.М. Ніколаєва, візантійська культурна спадщина стала невідемним надбанням нашого народу.

Перспективи подальшого дослідження. Найбільший з усіх київських архітекторів спадок великого майстра ще чекає своїх дослідників, як і повної атрибуції всіх його творів.

Література

1. *Ясієвич В. Є.* Архітектура України на рубежі XIX-XX століть. – К.: Будівельник, 1988. – 184 с.
2. *Ерофалов-Пилипчук Б.* Архітектура імперського Києва. – К.: А.С.С.; НДТІАМ, 2000. – С.101-114;
3. *Сіткарьова О.В.* Архітектура Києво-Печерської Лаври кінця XIII – XX століття. – К.: Головкивархітектура, НДТІАМ, 2001. – 338 с.

4. *Кілессо С.К.* Києво-Печерська Лавра. – К.: Техніка, 2003. – С.81-88.
5. *Виноградова М., Кальницький М., Малаков Д., Пучков А., Червінський О.* Головні та міські архітектори Києва. 1799–1999. – Київ, НДПІАМ – Головкивархітектура, 1999.
6. *Мокроусова О.Г.* Академік Володимир Ніколаєв та київські архітектурні конкурси // Праці Центру пам'яткознавства: Зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 22. – С. 107-135.
7. *Шафаренко А.* Освіта Германівки. /Шафаренко А., Іванисенко В., Йолкіна Л./ Корсунь-Шевченківський: ПП «Грена», 2002. – 120 с.
8. *Шафаренко А.М.* Германівка – мій вічний дивокрай. Історична спадщина Обухівського району.:Обухів. Друк. 2008. – 640с.

Анотація:

Олейник Е.П., Верес М.К.. К ВОПРОСУ ОБ АТРИБУЦИИ ЗДАНИЙ В С. ГЕРМАНОВКА. В статье выполнен анализ историко-культурного наследия с. Германовка, установлено авторство архитектора В.М.Николаева в контексте исследования особенностей творческого почерка зодчего. Рассмотрены общие особенности стилей, которые использовал В.М.Николаев.

Ключевые слова: архитектор В.Н. Николаев, Германовка, двухклассное училище, богадельня, декоративное оформление, фасады.

Abstract:

Olena Oliynyk, Maryia Veres. REGARDING THE ATTRIBUTION OF BUILDINGS IN THE VILLAGE OF HERMANIVKA. The analysis of historical and cultural heritage of the village Hermanivka was made, architect V.M.Nikolayev have been attributed in the context of the study of his creative features. The general concept of styles that V.M.Nikolayev used were considered.

Keywords: architect V. Nikolaev, Hermanivka, two-year school, hospice, decoration, facades.

Стаття надійшла в редакцію 03.03.2016 р.